

múzeumőr

Szilágyi Lenke felvétele

GRÉCZI EMŐKE

„EZ EGY MULANDÓ SZAKMA”

BESZÉLGETÉS MEZEI GÁBOR BELSŐÉPÍTÉSSZEL

IMezei Gábor művészcsaládba született: anyja, Hauswirth Magda a harmincas évektől a hetvenes évekig portrékarikatúrák százait készítette a kor ismert színészeiről, művészeiről, apja, Pán Imre színházi újságíróból lett az avantgárd egyik központi figurája, az Európai Iskola alapítója, a csoport kiállításainak helyet adó Művészbolt vezetője. Hogyan lehetett ilyen háttérrel Makovecz Imre belsőépítészeként az organikus építészet formai követelményeihez alkalmazkodni? Hogyan tudja feldolgozni egy alkotó, hogy a munkái lassan megsemmisülnek? Milyen felelősséggel jár a Pán–Mezei-féle szellemi és tárgyi hagyatékok gondozása?

MC: Édesanyja családja díszítőfestéssel foglalkozott, ez a mára kihalt szakma rokonságban állhat a belsőépítészettel.

¶ Manapság iparművészetnek vagy restaurálásnak neveznék, valahol a kettő között helyezkedik el, vagy mindkettőt magába foglalja. A Hauswirthké volt a második legnagyobb díszítőfestő cég Budapesten. Kezdetben a Hunyadi utcában működött, majd 1940-ben költözött a család és a vállalkozás is ebbe a zuglói házba, amelyben ma is lakom. Aztán közbejött a háború, a végét pedig már nem élte meg a nagyapám. Az édesanyám a nővérével együtt elkezdte az Iparművészeti Főiskolát, de anyám abbahagyta, amikor az Ébredő Magyarok betették a lábukat. Nyilván nem volt maradása. Anyám végül grafikus lett, főleg a portrékarikatúráiról ismert. A világháború előtt a *Színházi Életnek*, 1945 után a rövid életű *Pesti Izé* és a *Szabad Száj* című vicclapoknak dolgozott, végül a *Füles* következett sok évtizedig, hiszen még nyolcvan fölött is vidáman bejárt a szerkesztőségbe.

MC: Sok művészt látott vendégül ez a ház, édesapja, Pán Imre barátait, elsősorban az Európai Iskola tagjait.

¶ Én már arra a korszakra emlékszem jobban, amikor az Európai Iskola megszűnt vagy feloszlott.

MC: Feloszlott, mielőtt megszüntették.

¶ Ennek nincs nyoma, de talán már soha nem fog kiderülni, mi történt. Nagyon jóban voltam Redő Ferencsel, aki az Iparművészeti Főiskolán tanított esztétikát, egyben ő volt a párttitkár, hihetetlenül rendes ember volt, igyekezett a dolgokat pozitív irányba tolni, menteni a problémás embereket. Össze is barátkoztunk, így miután már nem tanított, a kapcsolatunk töretlenül megmaradt. Fekete Gyurival minden évben legalább egyszer meglátogattuk. Révai József minisztersége idején ő volt a képzőművészet felelőse, egy békebeli kommunista, akit mindig mindenhol kirúgtak, természetesen, mert nem volt hajlandó bármit végrehajtani. Redő sok-sok évvel később azt mondta, hogy amikor a minisztériumban dolgozott, ténylegesen betiltották az Európai Iskolát. De ennek semmi nyoma, dokumentuma nem maradt fenn. Nehéz elképzelni, hogy egy ilyen iratot nem láttam az apám papírjai között.

MC: *Állítólag szétesett a csoport, személyes ellentétek okán.*

¶ Szerintem viszont politikai okai voltak a megszűnésnek. Az egyik alapító, Gegesi Kiss Pál, aki gyakorlatias, józan ember volt vezető pozícióban, hiszen egy klinikának volt az igazgatója, nem óhajtott konfliktusba kerülni a hatalommal, és azt mondta, hogy „ezt hagyjuk abba”. Valóban volt jó néhány művész ebben a körben, akik között nem volt kifejezetten szoros, baráti kapcsolat, kivéve azt a generációt, Korniss Dezsőt, Bálint Endrét, Anna Margitot, akikkel az apámnak megmaradt a baráti viszonya, gyakran találkoztak és szidták a rendszert.

MC: *Ki járt ide még? Scheiber Hugó több portrét is készített a család tagjairól.*

¶ Rozsda Endre és Barta Lajos, Anna Margit a második férjével, Péter Imrével. Róla keveset írnak, sőt Anna Margit is férjeként mindig Ámos Imréről emlékezett meg, a gyermekei apjáról nem. Scheiber már jóval korábban is járt hozzánk, mindkét nagyapámról, apámról készített portrét, anyámról és rólam hármat is. Nagyon rossz anyagi körülmények között élt, ezért ha meghívták valahová ebédelni, viszonzásul lefestette a családot. Hogy ő nem volt tagja az Európai Iskolának, szerintem óriási hiba, Gegesi lelkén szárad, de neki Scheiber nem volt elég szalonképes figura.

MC: *Ő egy generációval idősebb, már a klasszikus avantgárd idejéből.*

¶ És Czóbel, Egry, Márffy? Ugyanaz a generáció, mégis kiállítottak az Európai Iskolával.

Volt egy álláspont, amit például Drávai Tamás képviselt: az a jó, ha az építész csinál egy vasbeton vázat, majd jövünk mi, és minden mást megtervezünk. Makovecznél éppen az ellenkezője működött: egy komplett házat tervezett, abba már csak a berendezésre volt szükség.

MC: *A Janus Pannonius Múzeum néhány éve megjelentette Gegesi Kiss Pál írásainak, visszaemlékezéseinek gyűjteményét. Abból kiderül, hogy milyen viták voltak arról, hogy kit tartanak érdemesnek a régiek közül bevenni. Nagyon nem volt egyetértés.*

¶ *Ez a három ember, Scheiber, Kádár Béla és Schönberger Armand nem tűnt elég fennköltnek Gegesi számára. Ahogy Scheiber kinézett, ahogy öltözött, snassz figura volt Gegesi számára, szerintem viszont zseniális mindhárom. Apám nagyon szerette volna, mert jóban volt velük, és kiváló művészeknek is tartotta őket. De Gegesi volt az egyetlen, akinek pénze volt ebben a társaságban, tehát nem vihették kenyértörésre a dolgot.*

MC: *Miért választotta a belsőépítészetet?*

¶ *A szüleim Kaesz Gyuláéknál voltak látogatóban, és amikor hazajöttek, megkérdezték, hogy nem akarnék-e belsőépítész lenni. Előtte fogalmam sem volt arról, hogy egyáltalán létezik ilyen szak. Kaesz azt mondta, hogy kellene egy művelt diák, mert a többség nem az, nagyon szívesen látna ott engem, persze csak ha megfelelek a többlépcsős felvételi vizsgán. Elkezdtem járni a „kisképzőbe” rajzolni tanulni Sikuta Gusztávhoz, akiről csak jóval később tudtam meg, hogy kiváló festő. Egy év alatt megtanultam annyira rajzolni, hogy felvettek. A harmadik év végén Németh István nagyon tapintatosan megkérdezte, hogy nem változtatnék-e pályát, mert ez a szakma nagyon nélkülözi a teoretikusokat, és ha én ennyire entellektüel típus vagyok, nem akarnék-e inkább szakújságíró lenni. Vagyis finoman jelezte, hogy szívesen megszabadulna tőlem, de én ellenálltam, és kaptam tőle egy kettest.*

MC: *Édesanyja kiadatlan önéletrajzában olvastam, hogy a főiskolai diplomamunkája elkészítésében többek között Fekete György is segítette. Kapcsolatuk, barátságuk közismert a szakmában. Ezek szerint azóta tart, függetlenül attól, hogy a természetük eléggé eltérő lehet, hiszen ön szeret a háttérbe húzódni, jó távol a közélettől, Fekete pedig mindig remekül pozicionálta magát.*

¶ Gyuri pár évvel idősebb nálam, a főiskolán az első évben az éppen végzősökkal kerültem szorosabb kapcsolatba, és tart ez a barátság mind a mai napig azokkal, akik még megvannak. Gyuri mindig aktív szervező volt, például amikor a képzőművészeti gimnázium igazgatója lett, azonnal egy rendes középiskolát akart csinálni, ezáltal túl ortodox volt sokak szemében, akik az intézmény bohémságát akarták fenntartani. Olyan adminisztratív, diplomáciai, politikai gyakorlata és kapcsolatrendszere van, valami olyat tud, amit senki más, természetesen komoly támadási felülettel. Már a Kádár-rendszerben is sokat foglalkoztatta az állam belsőépítészként, de az nem volt politikai státushoz kötve. Nem eszerint választották, hogy ki tervezzen fontos, netán politikai vonatkozású kiállítókat. Nem számított a hatalom ellenségének sosem.

MC: *Pályáját a Kertiben kezdte. Miért éppen ott, és mivel foglalkozott ez a vállalat?*

¶ Voltak az állami irodák, ahol szükség volt belsőépítészekre, és a főiskola után el lehetett menni ezekhez dolgozni. Kereskedelmi Tervező Iroda volt a teljes neve és a Belkereskedelmi Minisztériumhoz tartozott, kereskedelmi és vendéglátóipari egységeket tervezett. Snassz korszak volt.

MC: *Ehhez képest előrelépés lehetett a Szövterv.*

¶ Néhány év után mentem át, valóban felüdülés volt, ott már voltak komolyabb feladatok, és ott ismerkedtem meg Makovecz Imrével, ami döntő változás volt a pályámon.

MC: *Milyen volt veled dolgozni? Mennyi szabadságot engedett a tervezésben?*

¶ Tökéletes szabadságot, ugyanis nem kellett belsőépítészettel csinálni, ami nekem nagyon megfelelt. Bútorokat kellett terveznem az épületei berendezéséhez. Volt egy álláspont, amit például Drávai Tamás képviselt: az a jó, ha az építész csinál egy vasbeton vázat, majd jövünk mi, és minden mást megtervezünk. Makovecznél éppen az ellenkezője működött: egy komplett házat tervezett, abba már csak a berendezésre volt szükség.

MC: *Mondhatni minden épülete formabontó. A „mérkőzéseket” ő vívta meg?*

¶ Mindenért ő harcolt, nekem kényelmes volt a helyzetem. Hajnali 5-kor elment vidékre, felmászott a tetőre, beszélt az ácsokkal, leült este 6-kor pálinkázni

a párttitkárral és hajnalban megállapodtak, hogy úgy valósul meg a terve, ahogyan eredetileg is elképzelte. Kompromisszumok nélkül.

MC: Ki választott kit? Hogyan kezdtek együtt dolgozni?

Talán a sárospataki művelődési ház volt az első közös feladatunk. Tóth Lajossal, aki a csoportvezetőm volt, mi voltunk a belsőépítész műterem, és volt két lány szerkesztő. Ez úgy működött, hogy az kapta a megbízást, aki éppen ráért, aki végzett az előző feladattal. Tehát Makovecznek kellett egy szék, én pedig nekiálltam rajzolni. Megmutattam neki, ő pedig azt mondta, hogy „csak nem gondolod, hogy ezt a vackot beteszed a házamba?” Mondtam, hogy „ha te ilyen okos vagy, mondd meg, hogy milyennek kell lennie egy széknek!” Akkor leültünk hárman, és szépen lassan elkezdtem rájönni, hogy mi jár a fejében. Elkészült, kompromisszummal, nem lett túl jó, de megfelelt mindkettőnknek, és ettől kezdve igyekezett velem dolgozni.

MC: Eredendően az organikus építészet nem az ön stílusa. Ezek szerint szellemiekben is folyamatos alkalmazkodást követelt meg Makoveczcel együtt dolgozni?

¶ Igen, de jóleső alkalmazkodás volt ez. Amit tanultam tőle, azt lényegében egyetlen mondattal meg lehet fogalmazni. Az egész oktatási rendszer abba az irányba ment, hogy megmondják, mi a hasznos, és mi nem. Ez a rendszer a Bauhaus szellemiségén, a modernista építészetten alapul. Ezzel szemben azt mondta Makovecz, hogy ugyanazzal az attitűddel kell tervezni, mint ha festenénk. A Bauhaus praktikusságát és formavilágát ő abszolút nem szerette, mert az a gyenge modernizmus, ami a lakótelepekkel és a modernista középületekkel végül uralta a hazai építészetet, mind a Bauhauson alapszik. Az a különbség, teszem hozzá, hogy a Bauhaus jó volt, ami kinőtt belőle, már nem. Hozzám igen közel áll az absztrakt, a művészettörténet legnagyobbjai között tartom számon El Liszickijt és Malevicset, tehát az ízlésünk egyáltalán nem volt hasonló. A főiskolán azt tanultuk, hogy ez egy szakma, a művészet pedig egészen más. Nem volt annyi eszem, hogy én magam jöjjek rá, hogy ugyanazzal az attitűddel lehet bútorokat is tervezni, belsőépítészetet csinálni, mint képzőművészetet. Ha jól emlékszem, két dolgot tanítottak meg az öt év alatt: hogyan kell ceruzát hegyezni, ami nem egyszerű, Sajó Gyula festészettanárunk megmutatta, mi a helyes iránya a satírozva hegyezésnek. Hornicsek László pedig elmondta, hogyan működik a konyha, milyen funkciókat milyen sorrendben kell egymás mellé helyezni. Ez nem igaz, sokféle megoldás létezik. A Royal Szálló felújításában részt vettem, ez volt

az első elegáns szálloda Pesten a világháború után, még a Kertiben Mikó Sándor műtermében terveztük. Bejött egy nagyon híres séf, aki rögtön megállapította, hogy ebben a konyhában nem lehet főzni. A miniszterhelyettes azt mondta neki, hogy azért csak próbálja meg. Végül persze kirúgták. Mármost a séfet.

MC: *Azt a filozófiát, amit Makovecz az építészete mögé tett, mennyire kellett elfogadnia? Sikerült egyébként?*

¶ Az elmélet engem egyáltalán nem érdekelt. Antropozófiával nem foglalkoztam, amit ő alapnak tekintett, Steinert sem olvastam. A népművészetet tisztelte, tanulmányozta, én pedig elfogadom, de nem több.

MC: *A VÁTI nagy lépés volt a pályáján, hiszen ettől kezdve műemlék épületek rekonstrukciójával is foglalkozott.*

¶ Dragonits Tamás vezette az irodát. Az első fontos munkám Győrben volt, egy patika. A megbízást Kriszt Györgynek köszönhettem, aki az Országos Műemlék-felügyelőség (ami már nem létezik, sajnos) Győr-Sopron megyei vezetője volt, de nem tudom, hogyan jutott el hozzám, mert korábban nem ismertük egymást. Egy bencés gimnázium és kollégium épületében található a patika, nem is volt azelőtt nyílt árusítású üzlet, később vasüzletként működött. Egy korábbi beideszkázás eltakarta a gyönyörű stukkókat, freskókat, de végül nyilván ez mentette meg a megsemmisítéstől. Vissza akarták alakítani patikává, de úgy, hogy múzeumként és üzletként is működhessen. Kriszt ebben támogatóra talált például Antall József, a Semmelweis Múzeum akkori igazgatóhelyettese személyében. Amit lehetett, megmentettük az eredeti berendezésből. Ugyanebben az épületben egy kápolnát is terveztünk. De építettünk közben új templomokat, például Siófokon és Pakson. Most kapott a Makovecz Alapítvány pénzt arra, hogy helyrehozzák a leromlott állagú épületeket. Rájuk fér.

MC: *Van, ami már nem is hozható helyre, mint a szentendrei Duna étterem, ami már külsőre sem hasonlít az eredeti önmagára, és nem is étterem.*

¶ Azt már réges-régen átépítették, de amúgy sem készült el teljesen. Folyamatosan változtattak a terveken, később pedig kaszinóvá alakították. De ott a paksi templom és a sárospataki művelődési ház, amelyik renoválásra vár. Sárospatakra készült egy huszonöt centiméter vastag födém. A most élő építészeti előírások szerint egy tető esetében a minimum a huszonnégy centi szigetelés. Nem lehetett

kifűteni, folyton beázott, tönkrement. Most készül majd egy hatvan centiméter vastag földem, amivel persze az egész konstrukció megváltozik. Makovecz nem sokat foglalkozott a praktikummal. A családi házai olyanok, mint az én székeim, amelyek nem ülésre valók. Van, akinek megfelel, de funkcionálisan nem elég jók. Egy templom esetében más a helyzet, mert nem arról szól, hogy kényelmes, pihenésre alkalmas legyen. Mindig szerettem volna a terveket már a tervezés folyamatában látni, de sosem tudtam elérni, hogy megkapjam. Elém tették a kész tervet, például egy művelődési házét. Mondtam Imrének, hogy ide bejön háromszáz ember, és nincs ruhatár. „Oldd meg!” – mondta. Őt nem az érdekelte, hogy mit csinál háromszáz ember a kabátjával. Egyszerűen máshogy működött.

MC: Az emblemikus épületei ma már Makovecz nevét viselik, úgy emlegetik, hogy a Makovecz-templom, Makovecz-ravatalozó. Nem baj, hogy a Mezei név nem szerepel?

¶ Nem nagyon érdekel. Makovecznek tekintélye volt, sokan tisztelték, és sokan nem szerették, hiszen az építészek döntő többsége nem szerette az organikus építészetet, nagyon kilógott a sorból. De félistent csak a halála után csináltak belőle. Érdekes viszont, hogy az a politikai rezsim, amelyik jóban volt vele, munkát nem adott neki. Az a Szentkirályi utcai irodaház, ahová a Fidesz beköltözött ideiglenesen, és ahová Makovecz korábban egy emeletráépítést tervezett, miután beköltöztek, mással áttervezették az egészet.

MC: Mennyire vett részt a szakma közéletében? Bár inkább Fekete György neve forgott, és bevallottan Makovecz árnyékában dolgozott, mégis vezette a Prizma 13 nevű iparművészeti csoportot. Miért vállalta el?

¶ Az alap közzétett egy felhívást, hogy az iparművészek alakítsanak kiállítói csoportokat. Mivel mindenki tudta, hogy Fekete Gyuri mennyire aktív szervező, azonnal megrohanták. Ám mivel többen is jelentkeztek olyanok, akiket ő nem vett volna be, ezért én felajánlottam, hogy majd én vezetem a csoportot, engem nem ismer senki, így felelősség nélkül eldönthetem, kivel szeretnék dolgozni. Baráti alapon szerveződünk. A csoport tagjai között volt többek között Schrammel Imre keramikus, Gyuri jó barátja, Péri József ötvös, Benkő Ilona keramikus, Szenes Zsuzsa és Preiser Klára textilművész, ő korábban Franciaországban dolgozott, és egy generációval idősebb volt nálunk, valamint Makovecz felesége, Szabó Marianne. Rendeztünk húsznál több kiállítást, ebből egyet Kölnben, a többségét vidéki művelődési házakban. Én oda esztergált tárgyakat, edényeket terveztem, a változatosság kedvéért.

MC: *Az első tagok egyike a Magyar Művészeti Akadémián, de nem láttam a nevét az alapítók között.*

¶ Mert nem voltam az. Makovecz, Gyurkovics Tibor, Páskándi Géza, hatan-heten kezdték, majd hívták a többieket. Az elsők között voltam, de nem alapító. Valamikor a Magyar Tudományos Akadémián belül létezett művészeti osztály, és állítólag Gyurkovics kitalálta, hogy ezt a helyzetet vissza kellene állítani. Elmentek Kosáry Domonkoshoz, az MTA akkori elnökéhez, aki azt mondta, hogy létrehoz egy irodalmi tagozatot, de kizárólag irodalmat az MTA-n belül. Így végül megalakult önállóan, támogatás nélkül az MMA, három héttel később pedig az MTA Széchenyi Művészeti Akadémiája, és rögtön látszott, hogy a politikai hovatarozás mentén csatlakoznak az emberek, ki ide, ki oda. Történetek kísérletek az együttműködésre, de tökéletes kudarcot vallottak, érdekes történeteket lehetett hallani, miért és hogyan. Soha nem fogjuk megtudni az igazságot. Makovecz úgy mesélte, Kosáry megajánlotta, hogyha felhagy az MMA szervezésével, akkor felveszi az MTA-ba az akadémikusok közé. Ezzel szemben nemrégiben a beszélgetésen jelen lévő Kulin Ferenc mesélte, hogy valójában az történt, hogy Makovecz felajánlotta az együttműködést Kosárynak azzal a feltétellel, ha kidobja az „ávósokat”, vagyis a belügy által érdemtelenül bekerülteket az akadémiáról. Erre Kosáry azt felelte, hogy nem áll jogában senkit sem kizárni a Magyar Tudományos Akadémia tagjai közül. Ez két történet, ki tudja...

MC: *Hogyan érte az állami vállalatok megszűnése? Mikor kezdett „maszkeosodni” a szakma?*

¶ Az első Fekete Gyuri volt, aki otthagya az állami cégeket, és magántervezőként folytatta tovább. Én később, a nyolcvanas években mentem át a magánszférába. A fiatalok között akkor volt olyan, akit hiába hívtak állami tervezőirodába, már nem ment. Én főleg Makovecczel dolgoztam, nagyon ritkán mással. Lőrincz Józseffel néha, aki a Lakóterv főtervezője volt, és aki aznap halt meg, amikor ki nevezték volna igazgatónak. Győrben Horváth Edének, a Rába nagyhatalmú urának terveztünk egy székházat, Jóska az épületet, én a berendezést, de nem sikerült „barátságot” kialakítanom a megrendelővel, ezért nem lett belőle semmi. Félelem uralkodott a cégen belül, senki semmilyen döntést nem mert meghozni. Csináltam egy tervet egy lakosztályhoz, de Horváth azt mondta, hogy a sofőrjét sem engedné lakni benne. Próbáltam találkozni vele, hogy ha az övé minden döntés, esetleg vele egyeztetnék, de egyik megbeszélés talákozóra sem

A sevillai világkiállítás magyar pavilonjának részlete, 1991
Mezei Gábor jóvoltából

Belsőépítészeti részlet a farkasréti Makovecz-ravatalozóból, 1976
Mezei Gábor jóvoltából

jött el, máskor azt üzente, hogy fogad, de egyedül kell jönnöm, erre lemondtam a találkozót. Végül én mondtam le az egészről, mert ilyen feltételekkel nem tudtam vállalni.

MC: *Őrzi a terveit?*

¶ Amelyikről úgy gondoltam, hogy érdemes eltenni, megvan még. Jól jönnek most, hogy néhányat, a jászkiséri művelődési házat, a siófoki és a paksi templomot rendbe hozzák. Nemrég felhívott valaki, hogy vett egy karosszéket, és az a benyomása, hogy én terveztem. Ez érdekes, hiszen én nem terveztem olyan bútorokat, amelyek lappanghatnak a piacon. Átküldte a fotót, és felismertem, hogy ez a farkasréti 2. számú ravatalozóba készült, és ahonnan vásárolták, van még belőle hat. Gondoltam, egyet szívesen megvennék magam is, de kétszázezer forintot kért érte a kereskedő, amit sokallottam. Írtam egy levelet a temetőnek, hogy ez hogyan lehetséges, de nem kaptam választ. Ha lebontották, szétszedték a berendezést, akkor eladták vagy ellopták a darabjait? Lomtalanítás áldozata lett? A középső ravatalozó nyilván megmarad, mert műemlék, és rendbe hozzák, ha például a bordákat kikezdi az idő, de azt nagyon sajnálom, hogy az életfa szimbólumot nem használják. Arról volt szó, hogy az egyházi temetésekhez kell egy kereszt, a polgárihoz egy másfajta szimbólum, mindkettő kerekeken gurul, tehát igény szerint változtatható lett volna a háttér.

MC: *Mi a helyzet most a sevillai világkiállítás pavilonjával?*

¶ Rohad, de műemlék. Szó volt arról, hogy hazahozzák, de legutóbb azt hallottam, olyan állapotban van, hogy nem is lehet szállítani, emellett mivel spanyol védetség alatt áll, ezért nem is lehetne elmozdítani onnan. Ott áll a prérin, nincs benne semmi, hogy mi lett a bútorokkal, amelyeket oda terveztem, arról fogalmam sincs. Itt felépíteni sincs túl sok értelme, hiszen az eredeti funkcióját elveszítette. Mi legyen benne? Szó volt arról, hogy a Vidámpark területén esetleg újraépítik. Nem lesz belőle semmi.

MC: *Nem fáj, hogy az egykori fontos munkái az enyészeté lesznek?*

¶ Ez egy mulandó szakma. Nézze meg, hogy a legnagyobb belsőépítészeknek, az elődeinknek milyen munkáik maradtak meg! Hol van egy enteriőr, amit változatlan formában megőriztek 1890 óta? Nincs ilyen. Ahogy egy házat rekonstruálni lehet, egy egész várost vagy városrészt, ahogyan a lengyelek tették

a világháború után, egy enteriőrt is vissza lehetne építeni az eredeti formájában, például egy kávéházat, hiszen olyan bútorok voltak benne, amelyeket a mai napig gyártanak.

MC: Van itthon a saját tervezésű bútoraiból? Említette, hogy ezek nem a kényelmi szempontok figyelembevételével készültek.

¶ Van hat vagy hét széke. Makovecz kiállítására a Vigadóba terveztem háromféle széket, azokból egyet-egyet hazahoztam. Győrben valamikor egy közintézménynek terveztem egy tanácstermet, a közelmúltban szólt az ottani múzeumigazgató, hogy megszűnik a hely, egy széket szívesen odaadnak. Én kértem kettőt. Az Iparművészeti Múzeumban is van egy széke és egy szekrényem, néhány esztergált tárgyam, de mint tudjuk, a múzeum most éppen zárva van, végre rendbe hozzák.

MC: Festményein egyértelműen felfedezhető a szürrealizmus és az absztrakt művészet hatása, miközben belsőépítészként egészen mást képviselt. Miért kezdett el festeni?

¶ Kollázsokat már korábban is készítettem, mostanában inkább festek. Valamit mindig dolgozni kell. Amikor jött a rendszerváltozás és a kapitalizmus, Makovecz Imre fokozatosan visszaszorult, mert az ő építészete nem passzolt a gazdaságilag jól működő dolgokról alkotott elképzelésekbe. Finta József nagyon megfelelt ennek, Makovecznek viszont hiába voltak remek kapcsolatai akár a legmagasabb, miniszterelnöki szinten, munkát nem kapott. Budapesten lényegében nincsen semmije. Tervezett egy katedrális, ami elképesztően gyönyörű lenne, ha megvalósulna, bár ebben egy percig sem hiszek, hiszen a katolikus egyház még a piliscsabai egyetemi campus körül kiéleződött konfliktusok miatt biztosan megakadályozza. Mondták, hogy Makovecz nem igazi keresztény, mert a művészete pogány elemekre épül, de az igazi okok szerintem személyesek voltak. Visszatérve a festészetemre: két dolgot egyszerre nem tudok csinálni, tervezni és közben rajzolgatni, festegetni, az nem megy. Ha van munkám, akkor dolgozom, a többi időben pedig festek.

MC: Dolgozik most is? Mi történt Makovecz után?

¶ Most fejeztem egy be munkát: egy újonnan felépülő Makovecz-templom berendezését, Rákosligetén. Úgy volt, hogy ökumenikus templom lesz, de a katolikus egyház kihátrált, a reformátusok pedig örömmel fogadták, hogy az övék lett.

MC: *Mennyi Makovecz-épület várható még? Hány kész terv van, ami megvalósításra vár vagy megvalósítható egyáltalán?*

¶ Nem sok, de van még. Nem is ismerem mindet. A katedrálisról már volt szó, Nagy Ervin folytatja a tervezését, mert csak olyan vázlat szintjén maradt meg, ami egy kiviteli terv szempontjából nagyon kevés. Van egy hatvan méter magas torony, látjuk, hogy hogyan fog kinézni, de nem tudjuk azt, miből van. Márpedig ez nem mindegy. Ilyen szintű vázlatból nagyon sok maradt. Most láttam a Makóra szánt könyvtár tervét, amihez most készültek el a kiviteli tervek. Nem mondom, hogy a nulláról kellett megoldani, de közel hozzá.

MC: *Fel kell ezeket egyáltalán építeni? Tudjuk, hogy mit akart a művész?*

¶ Azt azért lehet tudni, de millió kérdés megválaszolásra vár. Függetlenül ettől a felvetéstől, nagyon sok technikai probléma van Makovecz házaival, nem eléggé maradandók. Ugyanis Magyarországon egy fogalom teljesen ismeretlen, ez pedig a karbantartás. Valamit megépítünk, nem nyúlunk hozzá harminc évig, majd amikor szétrohad, lebontjuk, esetleg rendbe hozzuk. Hollandiában vagy Németországban négy-öt száz éves faházak állnak, és laknak bennük. Most akkor a fa alkalmas lakóháznak vagy nem? A parasztok minden évben kifestették a házukat, nem véletlenül.

MC: *Visszatérve a beszélgetésünk első témájához: kapott az élettől egy elég komoly hagyatékot, tárgyat és szellemet, mégpedig a Pán–Mezei-gyűjteményt. Mindig is lehetővé tette, hogy kutassák. Nem minden hagyaték őrzője ennyire nagyvonalú.*

¶ Éppen a napokban látogatott meg Lambing Roberta, aki diplomamunkaként feldolgozta a gyűjteményt, de már otthagya a szakmát, és mezőgazdasággal foglalkozik. Az első nagy publikációja a gyűjteménynek az Európai Iskola-kötet volt. György Péter jelentkezett nálam, hogy könyvet ír az Európai Iskoláról. Majd jelentkezett Pataky Gábor, hogy könyvet ír az Európai Iskoláról. Én pedig úgy döntöttem, hogy egyiküknek sem adok semmit, csak ha együtt dolgoznak. Annak ugyanis nem láttam értelmét, hogy külön-külön hozzáállásnak feldolgozni az anyagot és a témát. Kiderült, hogy remekül tudnak együtt dolgozni, így meg is született a könyv.

Ott áll a prérin, nincs benne semmi, hogy mi lett a bútorokkal, amelyeket oda terveztem, arról fogalmam sincs.

Mezei Gábor a kecskeméti Kodály Intézetben, 1974
Mezei Gábor: jóvoltából

MC: *Már nagyon aktuális lenne egy új kötet, hiszen azóta sok mindent máshogyan gondolunk erről a néhány évről, más források is kutathatóvá váltak.*

¶ És fekete-fehér a képanyag nagy része, ám ma már a művészeti kötetek máshogy néznek ki. Voltak viták, ez természetes, de sosem váltak személyessé, nem akasztották meg az együttműködést. Mindent elfogadtam, amivel nem értetem egyet, hiszen nem én voltam a szerző.

MC: *Milyen a viszonya az Európai Iskolával, az apja szellemi örökségével?*

¶ Nyilvánvalóan befolyásolt az a közeg, amelyikben felnőttem, de ez mindenkire igaz, teljesen természetes. Az anyag nagy része már nem nálam van, hanem múzeumban, vagy közel jár ahhoz, hogy múzeumba kerüljön, ezt pedig nagyszerűnek tartom, mert bárhogyan is alakul, és még ha egy raktárban őrzik is, akkor is van rá garancia, hogy nem szóródik szét, hogy megmarad. Nem kétséges, hogy ott a helye a Kassák Múzeumban a korai modernizmusra vonatkozó gyűjteményrészletnek. Már jóval korábban Geskó Judit is vásárolt a francia művészek munkái közül a Szépművészeti Múzeum modern gyűjteménye számára. A kéziratanyagot a Kassák Múzeumban dolgozó fiatal kutatók feldolgozzák, én ezt nem tudtam volna megcsinálni, és nem fogok örökké élni, az utódaimat pedig ez az egész nem érdekli. Amíg élek, addig kell megoldani, hogy minden megmaradjon.

MEZEI GÁBOR (1935) 1960-ban végzett az Iparművészeti Főiskolán. A KERTI, a SZÖVTERV, majd a VÁTI foglalkoztatta belsőépítésként, a hatvanas évek elejétől dolgozott Makovecz Imrével. Fontosabb munkái: a győri Széchenyi-patika (1970, műemlék rekonstrukció), a kecskeméti Kodály Intézet (1974), a Farkasréti temető ravatalozói (1976), a sárospataki Művészetek Háza (1977), a siófoki evangélikus templom (1986), a sevillai világkiállítás magyar pavilonja (1991), a makói Hagymaház (1998). Vezetője volt az 1968-ban létrejött Prizma 13 iparművészcsoporthoz, 1992 óta tagja a Magyar Művészeti Akadémiának. 1991-ben Munkácsy-díjjal, 1995-ben a Magyar Köztársasági Érdemrend tisztikeresztjével ismerték el életművét. Apja, az Európai Iskolát alapító Pán Imre hagyatékának gondozója, a gyűjteményt maga is jelentősen gyarapította, elsősorban kortárs alkotásokkal.

